

Cecilie Bildstedfelt

Overhaling i pencil skirt

– En undersøgelse af køn og akademiske tilblivelsesprocesser på et såkaldt kvindedomineret studie

Resumé:

I denne artikel viser jeg, hvordan en numerisk majoritet i en given sammenhæng marginaliseres som relativt irrelevant, og afgrænses fra definitionen som de rigtige og kompetente subjekter i en kultur. Dette ses på et psykologistudie i Danmark, som er befolket af 80 % kvindelige studerende og 20 % mandlige studerende, men samtidig indlejret i en akademisk organisation, hvor andelen af kvinder mindskes for hvert karrieretrin opad. Med afsæt i poststrukturalistisk teori, undersøges hvordan køn er indlejret i forskellige praksisser på særlige måder på et psykologistudie. Gennem fokusgruppeinterviews med i alt 12 psykologistuderende, undersøges udvekslinger af hverdagsnære og kropsligt forankrede erfaringer, og hvordan køn kommer til udtryk og forhandles i forhold til fem tematiske knudepunkter: *Kategoriarbejde*, *Relationer*, *Seksualiseringer*, *Taletid* og *Bevægelser ud i fremtiden*. På baggrund heraf, behandler artiklen hvordan køn som social kategori har betydning for de positioneringsmuligheder, som de studerende har adgang til. På trods af en klar overvægt af kvindelige studerende, kan et studie fungere på en måde, hvor det, der genkendes som kvindeligt, afgrænses som modsætning til en "rigtig og akademisk kompetent studerende".

Nøgleord: Køn, diversitet, academia, tilblivelsesprocesser, subjektpositioner, psykologistuderende, grænsefigur

Introduktion

Når Sarah, som befinder sig på andet semester på psykologistudiet, reflekterer over sine fremtidsmuligheder, stiller hun sig selv følgende spørgsmål: "Bliver det en dag *mig*, der står deroppe og holder forelæsning?". Hun fortsætter, og besvarer sit eget spørgsmål således: "Den gennemsnitlige forelæser er jo 50+, en ældre herre, en professor, der ved en masse fantastiske ting. Så det er lidt svært at se sådan, okay, hvor kommer jeg til at ende? Det er højst sandsynligt ikke *déroppe*". Med henvisning til køn, virker muligheden for at fortsætte i et akademisk karrierespor allerede usandsynlig for Sarah, selvom hun knap har gået på psykologistudiet i et år. Hvordan kønnede betydninger indgår i in- og ekskluderende processer på psykologistudiet, vil jeg behandle i denne artikel, som er baseret på min specialafhandling (Bildstedfelt, 2019) om køn og akademiske tilblivelsesprocesser blandt psykologistuderende.

Indledningsvist vil jeg påpege det umiddelbart besynderlige i citatet fra Sarah. Hun har opnået et karaktergennemsnit fra gymnasiet,

der har gjort det muligt for hende at blive optaget på psykologistudiet ved Københavns Universitet (KU), hvilket gennem flere år har krævet et af landets højeste karaktergennemsnit. Hendes kvalifikationer som studerende er formelt set af højeste niveau i Danmark, så hvorfor skulle hun ikke kunne fortsætte en karriere inden for academia? At Sarah, der markerer sig som kvinde, mener at hendes køn blokerer muligheden for at blive psykologiprofessor, er desuden interessant i lyset af en udbredt opfattelse af, at psykologi er et kvindedomineret fag. Kønsfordelingen på psykologistudiet ved KU udgøres ifølge Uddannelses- og Forskningsministeriet af omtrent 80 % kvindelige studerende og 20 % mandlige studerende. Denne kønsfordeling har været tilnærmelsesvis uændret – både blandt ansøgere og reelt optagne – fra 1996¹ og frem til 2019.

I et indlæg til avisen Politiken i 2018, forklarede og beklagede prodekanen for det Samfundsvidenskabelige Fakultet (KU), institutlederen for psykologi (KU) og studielederen for psykologi (KU) den skæve kønsfordeling ved at henvise til det høje karakterkrav og med følgende argument: “Kvinderne har været bedre end mændene til at prioritere alle fag højt i gymnasiet, fordi de typisk er modne tidligere” (Kyllingsbæk, Bechmann Jensen & De Neergaard, 2018, para. 6). I indlægget udtrykker de desuden et ønske om at få “flere krøllede hjerner, der kan blive fremtidens forskere” (Kyllingsbæk, Bechmann Jensen & De Neergaard, 2018, para. 14). Der antydes således, at de kompetencer som i indlægget tilskrives særligt kvindelige studerende, ikke er efterstræbelseværdige i ledelsens optik. Uden at uddybe hvad “krøllede hjerner” er, lader det sig forstå, at ledelsen ser en mangel på potentiale blandt de nuværende studerende til at blive fremtidens forskere. Dette indlæg blev min åbning til at undersøge de herskende forestillinger om

“den rigtige, akademisk kompetente psykologistuderende”, hvordan kønnede betydninger er integreret heri, og hvordan psykologistuderende orienterer sig på baggrund heraf. I denne artikel vil jeg således belyse hvordan køn kommer til udtryk på psykologistudiet ved KU, og følgende diskutere hvordan køn har betydning for hvilke positioneringsmuligheder psykologistuderende får adgang til.

Køn på universitetet

Næsten 400 år efter oprettelsen af Københavns Universitet fik Nielsine Nielsen, som den første kvinde i Danmark, adgang til en universitetsuddannelse i 1877 (Rosenbeck, 2014). Selvom kvinder derefter havde formel adgang til en universitetsuddannelse, gik der lang tid, før andelen af kvindelige studerende blev øget i et betragteligt omfang. Dette skal ifølge Rosenbeck (2014) sammenholdes med den gængse opfattelse af, at gifte kvinder alligevel ikke skulle arbejde, men tage sig af en husholdning. Det er først inden for de seneste 40 år, at antallet af kvindelige universitetsstuderende er steget markant. Siden 1994 har kvinder udgjort over halvdelen af de studerende på universitetet (Rosenbeck, 2014). I lyset af denne udvikling, kan man sige, at kvinder for nuværende klarer sig godt i det danske uddannelsessystem. I 2018 udgav Dansk Erhverv en analyse, hvori der sættes lighedstegn mellem det, de kalder for “eliteuddannelser” og “kvindeuddannelser” (Eriksen, 2018). Dansk Erhverv betegner her eliteuddannelser som uddannelser, hvor adgangskravet er mindst 9 i karaktergennemsnit, og her er der en større andel af studier, der har et flertal af kvindelige studerende, eksempelvis psykologi, retorik, litteraturvidenskab, antropologi og teater- og performancedesign (Eriksen, 2018). Men selvom de kvindelige studerende udgør et flertal på kandidatniveau, så forsvinder de ud af den akademiske organisation fra ph.d.-niveau og opefter. Ved udgangen af 2017 udgjorde kvinder 44 % af adjunkterne, 37 % af lektorerne

1 Optællinger fra før 1996 er ikke umiddelbart tilgængelige via ministeriets hjemmeside.

og 25 % af professorerne ved Københavns Universitet (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2019).

Forskellige forhold relateret til barrierer for ligelig kønsprofil inden for academia blev belyst i forbindelse med forskningsprogrammet *Kønsbarrierer i de højere uddannelser og i forskningen* (Højgaard & Søndergaard, 2002). Den lave andel af kvinder i videnskabelige stillinger kan ikke forklares som en kohorteffekt, da rekrutteringsgrundlaget blandt kandidater længe har været tilstede uden at have en forholdsmæssig effekt (Henningsen, 2003). Gennem deltagerobservation på fysikstudiet belyser Hasse (2003), hvordan kulturelle logikker i uddannelseskulturer udpeger studerende som henholdsvis relevante eller irrelevante kommende deltagere i den akademiske kultur. En akademisk karriere hviler ikke alene på hvad man kan, men også på “hvem vi lærer, vi er i den lokale institutkultur” (Højgaard & Søndergaard, 2003, p. 22). Den overordnede pointe på tværs af forskningsprogrammets projekter er, at det er i den stadige genskabelse af den akademiske organisation, at kønsskævhederne bliver produceret, og hvis vi meningsfuldt skal forstå betydningerne af køn i academia, så må vi se nærmere på de subtile positioneringsprocesser, der viser mænd og kvinder forskellige veje ind og ud af den akademiske organisation (Højgaard & Søndergaard, 2002).

Nærværende undersøgelse trækker på perspektiverne fra Søndergaards (1996) studie af, hvordan køn udspiller sig blandt unge universitetsstuderende som et socialt konstrueret fænomen. Her viser Søndergaard (1996), hvordan kønnede betydninger er flydende og kontekstualiserede, og at samlinger af kønnede udtryk skal balanceres i forhold til det køn, man udtrykker, og på baggrund af mere eller mindre indforståede forhold til de sammenhænge, som kønnede konnotationer henviser til. Som studerende er man blandt de nyeste tilkomne i den akademiske organisation, og man skal lære at navigere i den akademiske

praksis med alle dens selvfølgeligheder og muligheder for anerkendelse. Fokus for denne undersøgelse har været at indfange konkrete praksisser og hverdags erfaringer for at tilvejebringe et nuanceret empirisk materiale om, hvordan køn *gøres* og bliver relevant for akademisk tilblivelse blandt psykologistuderende på en såkaldt “kvindeuddannelse”.

Teoretisk forståelsesramme

Denne undersøgelse af køn og akademiske tilblivelsesprocesser blandt psykologistuderende er funderet på poststrukturalistiske vidensstilbud om subjektivering udviklet af Butler (1990;1993), Søndergaard (1996), Davies (2000) og Staunæs (2004). Subjektivering anses som en konstant tilblivelsesproces, der afhænger af de tilgængelige diskursive praksisser, som subjektet både skaber og skabes igennem. *Diskurs* forstås ud fra betydningen af “institutionaliseret brug af sprog og sproglignende systemer” (Davies & Harré, 2014, p. 26), og anvendes i denne artikel til også at omfatte materielle aspekter. Når jeg undervejs i denne artikel beskriver hvordan tilblivelsesprocesser blandt psykologistuderende udspiller sig gennem diskursive og materielle praksisser, er det ud fra Butlers pointe (1993) om, at gentagelser og citater fikserer normer inden for en given diskurs, hvorved de får virksomme og materielle effekter. Eksempelvis påpeger Søndergaard (1994) med sit begreb *kropstegn*, hvordan kroppen fungerer som et tegn, der aktiverer forestillinger om mulige handlemåder og udtryk, som igen aktiverer tilbage, således at kroppen materialiserer sig på en særlig måde. Som kroppens tilbehør kan tøj, hår og make-up indgå i tegnsættende praksisser, og i fysiske landskaber indskrives visuel og spatial information, som orienterer kroppens bevægelser (Staunæs, 2004). Når jeg i denne artikel inddrager en opmærksomhed på krop, tøj og steder som medordnede subjektiveringsforhold blandt psykologistuderende, er det for at synliggøre, hvordan en kategori som køn ordnes

og reguleres i diskursive og materielle praksisser i en konkret og kropslig erfaret hverdag: “By making ordinary objects and subjects of everyday life worthy of inspection, we can ask what the social conditions are, that hold their apparent certainty in place” (Davies & Gannon, 2006, p. 4).

Sociale kategorier, herunder køn, forstås i denne sammenhæng som en form for diskursiveret struktur, som mennesker bliver til igennem (Staunæs, 2004). Sociale kategorier er noget, der *gøres* (Butler, 1990). Kategorier forudsætter medlemskaber, som opnås som følge af *cultural intelligibility* (Butler, 1990), og det at blive genkendt og anerkendt som kulturelt forståelig er nødvendigt for at blive inkluderet i en given social kategori. Med det kulturelt forståelige produceres samtidigt noget, der er kulturelt uforståeligt, hvilket Butler (1990) betegner som *abjects*, dvs. noget, der bliver afstødt fra kategorien. Gøren såsom genkendelse, anerkendelse, underkendelse, afgrænsninger, tilgrænsninger og andre former for forhandling er med til at skabe, opretholde eller gennemskære sociale kategorier. De betydninger, som tillægges sociale kategorier, er medbestemmende for hvordan man som medlem af en given kategori, mere eller mindre gnidningsfrit, kan indtage en given position eller blive positioneret på en bestemt måde (Davies, 2000). Begrebet *positionering* defineres af Davies & Harré (2014, p. 31) som: “den diskursive proces, hvorved selver lokaliseres i samtaler som observerbart og subjektivt kohærente deltagere i historier, der produceres i fællesskab”. Denne lokalisering, også forstået som en subjektposition, er subjektets udgangspunkt for at forstå, tænke og handle. Subjektpositioner er dynamiske, og skabes gennem forhandlinger og deltagelse i diskursive og materielle praksisser (Davies & Harré, 2014).

Med dette teoretiske afsæt undersøger denne artikel, hvordan forhandlingen af køn foregår gennem integration i psykologistudiets uddannelseskultur ved deltagelse i diskursive og

materielle praksisser. Hermed stilles der skarpt på hvordan, og gennem hvilke kroppe, tøj og steder, en “rigtig og akademisk kompetent” psykologistuderende konstitueres, vedligeholdes, forstærkes eller eventuelt provokeres og udfordres.

Metodisk tilgang

Det empiriske materiale til denne undersøgelse blev produceret gennem interviews i fokusgrupper i løbet af foråret 2019. Deltagere blev rekrutteret gennem virtuelle opslag i Facebookgrupper for psykologistuderende og fysiske opslag på opslagstavler, hvor psykologistuderende på KU færdes. I alt 12 psykologistuderende deltog i undersøgelsen, heriblandt ni kvindelige og tre mandlige studerende. Deltagerne blev opdelt i fire grupper, alt efter praktiske hensyn til hvornår de havde mulighed for at deltage. Hver gruppe blev interviewet én gang af to timers varighed.

I tilrettelæggelsen af undersøgelsesdesignet var jeg inspireret af Haugs *collective memory work* (Haug et al. 1987). I sin oprindelige form er *collective memory work* en metode, hvor deltagerne skriver et tekststykke ud fra deres erindringer om et givent emne, hvorefter teksterne analyseres kollektivt over ét eller flere møder. Der er dog ingen fastlåste metodiske retningslinjer for arbejdet med *collective memory work*, for som Haug et al. (1987) påpeger, så kræver hverdagslivets heterogenitet en anvendelse af tilsvarende heterogene metoder. Fremfor at skrive om erindringer, bad jeg alle deltagerne om at udvælge et billede af sig selv og tage det med til fokusgruppen. Billedet skulle stamme fra da vedkommende startede på psykologistudiet. Valget om at bruge billeder, frem for skreven tekst, blev truffet på baggrund af, at det skulle være muligt at deltage uden forudgående kendskab til *collective memory work*, og at deltagerens medbragte materiale skulle være tilstrækkeligt, men ikke for overvældende, til at kunne bruges i et enkeltstående fokusgruppeinterview af to timers varighed.

Alle interviews blev indledt med en kort præsentationsrunde, hvor deltagerne i forlængelse heraf, fremviste og fortalte om deres billede, og hvad der optog dem i forbindelse med studiestart. Rationalet bag dette trækker på Haugs' tanker om, at når man skal formulere erindringer ud fra et artefakt – i dette tilfælde et udvalgt billede – så frembringes en eksplicitering af selvfølgeligheder, som ellers ville forblive usagte i oplevelser fortalt umiddelbart (Haug, n.d.). Herudover var billederne et middel, hvormed der blev inviteret til at anvende konkrete beskrivelser af kropstegn, beklædningsgenstande, frisurer, make-up og lignende.

Hvert interview bestod derudover af en semistruktureret interviewdel. Jeg havde forbedret en række startspørgsmål, men lagde også op til at gruppens egne tematiseringer kunne styre interviewet. Jeg brugte spørgsmål såsom: Hvilke forventninger skal man leve op til som psykologistuderende? Hvilke forventninger skal man bryde med? Hvordan føler man sig tilpas som psykologistuderende? Hvad vil det sige at være akademiker? Hvem ser man op til på studiet? Er køn tydeligt på studiet? I så fald, hvordan?

Undervejs i interviewet viste jeg en film bestående af optagelser, hvor man følger et kamera rundt i psykologistudiets fysiske rammer: gange, undervisningslokaler, forelæsningsalle, kantiner, institutbygningen, fakultetsbiblioteket m.m. Jeg havde optaget filmen kort forinden til lejligheden, og den varede i alt syv minutter. I forbindelse med visningen af filmen, bad jeg deltagerne om at fortælle om deres typiske daglige færden, og hvordan de bruger de forskellige steder på studiet. Med filmen appellerede jeg til fortællinger om konkret levet liv, som det udspiller sig på konkrete steder, for efterfølgende at kunne bruge disse fortællinger, som indgange til udfoldelser af diskursive og materielle praksisser.

Når man undersøger et emne som køn gennem interviewsituationer, der rummer møder på tværs af kønsudtryk og på tværs af positio-

ner mellem psykologistuderende, er det vigtigt at ekspliciterer og forvalte dataproduktionsprocessen som et vidensproducerende samarbejde (Højgaard, 2010). Som undersøger bestræbte jeg mig på at holde interviewsituationen åben for gensidig refleksion over hvad der blev sagt og måder, det kunne tolkes på. Sommetider bød jeg ind med mine erfaringer som psykologistuderende, og jeg var opmærksom på at blotlægge mine egne, umiddelbare tolkninger undervejs, så de kunne imødegås af deltagerne. Derudover fik alle deltagere mulighed for at gennemlæse og kommentere det transkriberede interviewmateriale efterfølgende. Alle navne i den analytiske fremstilling er pseudonymer.

Analysestrategi

Den anvendte analysestrategi er guidet af det teoretiske afsæt, og med en ambition om at forstyrre det, der er fikseret som det selvfølgelige og styrende, for derigennem at åbne sprækker til, hvordan tingene kunne være anderledes (Davies, 2000). For at forstyrre og destabilisere selvfølgeligheder, har jeg set nærmere på hvilke konstituentur, der er med til at fikserer en konstruktion som "den rigtige, akademisk kompetente psykologistuderende". Jeg brugte følgende konkrete spørgsmål i gennemlæsningen af det empiriske materiale: Hvad indeholder denne konstruktion? Hvordan opretholdes den? Hvordan bliver den genkendt og anerkendt? Er der forskellige præmisser for genkendelse og anerkendelse i forhold til køn? Sideløbende har jeg læst efter eksempler på konventionsbrud på det, der ellers tilskrives som "det rigtige". Her har jeg hæftet mig ved det, de studerende fx betegner som ultraditionelle forhandlinger, overraskelser eller legitimitetskrævende udtryk. I lighed med den analytiske tilgang som Staunæs (2004) kalder for komparationslæsning, har jeg læst det empiriske materiale på tværs af deltagerens perspektiver. Perspektivernes indbyrdes ligheder og forskelle har fungeret som ledetråde til at

finde tematiske knudepunkter. Den analytiske tilgang er således bygget op om disse tematiske knudepunkter: *Kategoriarbejde, Relationer, Seksualiseringer, Taletid og Bevægelser ud i fremtiden.*

Analyse: Psykologistuderende på kategoriarbejde

Der er særligt to fordomme om psykologistuderende, der dukker op i samtalerne blandt psykologistuderende. Den første fordom går på en forestilling om, at psykologistuderende tiltrækkes af faget på grund af personlige psykiske problemer. Den anden fordom er knyttet til karakterkravet for optagelse på studiet, og drejer sig om, at personer, der har opnået meget høje karakterer må være særlige – og ikke på en god måde. Disse fordomme har en kønnet slagside, der har betydning for, hvordan psykologistuderende positionerer sig som legitime deltagere på studiet.

Høje karakterer er en nødvendig præmis for at blive psykologistuderende for langt de fleste². Det er samtidig en præmis, der medbringer samme ambivalente betydninger, som findes i mediernes brug af udtrykket “12-talspige”. Ordets denotative betydning burde være en betegnelse for piger, der præsterer på fremragende vis i uddannelsessystemet, men det bruges til at kritisere eller ynke (Hansen & Blom, 2017). Udtrykket bruges ofte i negative rammesætninger, der påpeger skrøbelighed i form af angst eller depression, der udløses af pigernes eller kvindernes høje ambitioner. Når udtrykket bruges i positive vendinger, er det ofte med en adversativ kobling, der underminere

rer det positive ved at henvise til præstationen som et udtryk for kedelig konformitet, og som modsætning til *egentlig* intelligent virksomhed. Dette tyder på, at selve ordet gemmer på en modsætningsfuld kobling: De får rigtignok 12 for deres akademiske arbejde, men de er piger. Det er således kønnet, der bliver udgangspunkt for problemet (Hansen & Blom, 2017), hvilket bliver særligt tydeligt eftersom udtrykket “12-talsdreng” ikke eksisterer.

Med konnotationer af at være psykisk sårbar og dygtig, men ikke på den gode eller rigtige måde, kan udtrykket “12-talspige” aktivere betydninger, der har berøring med de førnævnte fordomme om psykologistuderende. Derfor er det måske ikke så mærkeligt, at udtrykket dukker op når Lærke, Liv og Sarah snakker om deres bekymringer ved at starte på studiet. Lærke var meget bekymret for at skulle starte i det, hun kalder for “en pige klasse med kun fire drenge”:

Lærke: Vi havde den dér rundkreds hvor vi skulle snakke om forventninger på den første dag. Jeg havde virkelig tænkt meget over det, både køn, og at de folk, der kommer her, de har overdrevent gode karakterer. Den første, der nævner det i rundkredsen, det er en dreng.

Liv: At han har gode karakterer, eller?

Lærke: Nej, at det havde han også tænkt over, det dér med hvem er alle de her mennesker, der kommer med det her sindssyge snit fra gymnasiet? Han fik ligesom serveret den på den dér *knipser med fingrene* hu-hej-agtige for sjov måde og får alle til at grine med på det, hvor jeg havde mere haft det som sådan en: “Fuck. Hvad hvis man ikke kan leve op til de her andre piger?”, fordi man af en eller anden grund tror man er den eneste pige med gode karakterer, der også er afslappet i hverdagen. Man ved jo godt at man ikke selv er sådan, men man glemmer det lidt, og så er de andre nok også bare ligesom en selv (...)

Lærke er bekymret for om hun er dygtig nok, fordi hun også vil betegne sig som én, der er afslappet og kan have det sjovt i hverdagen.

2 80 % af psykologistuderende ved KU bliver optaget gennem kvote 1 på baggrund af deres karaktergennemsnit fra gymnasiet. Ansøgere med højeste gennemsnit bliver optaget først, indtil alle pladser er besat. Adgangskravet angives derefter til karaktergennemsnit på den ansøger, som fik den sidste plads. I 2019 lå adgangskvotienten på 11,8. 20 % af psykologistuderende er optaget på kvote 2 på baggrund af skriftlige eller mundtlige optagelsesinterviews, og et karaktergennemsnit på mindst 6.

Men frem for at se sig selv som en afkræftelse af fordommene om, at dygtige kvinder nødvendigvis må være kedelige og sårbare, så overtager hun nærmest disse fordomme ved at rette dem mod sine kvindelige medstuderende, og se sig selv som en undtagelse afgrænset fra dem. På samme tid viser uddraget, at hun ikke føler sig afslappet nok til at kunne adressere sine bekymringer omkring studiestart på en direkte og endda sjov måde, sådan som hendes mandlige medstuderende kan gøre det. Hun beskriver, hvordan hendes mandlige medstuderende træder anderledes ind på studiet:

Lærke: Der er jo ikke nogle, der har tænkt: "Åh nej, nu kommer jeg ind til alle 12-tals drengene!"

Liv: Det var som om at drengen opvejede det!

Tilstedeværelsen af mandlige studerende kan opveje de bekymringer, Lærke beskriver ved at skulle starte på et studie, hvor flertallet udgøres af kvindelige studerende. De mandlige studerende bliver en positiv modpol til "12-talspigen", og bliver dermed allerede inden studiestart positioneret som "de afslappede drenge", som "rent faktisk er kloge". Det er anderledes og udfordrende for kvindelige studerende at finde sig til rette i en kategori som psykologistuderende, og for at håndtere denne udfordring kan det blive nødvendigt at foretage det, som Davies (2000) kalder *category maintenance work*. For at vedligeholde kategorier som meningsfulde, og i overensstemmelse med egne handlinger, kan man ekskludere dét, der ikke stemmer overens med de gældende normer (Davies, 2000). Da Gry startede på psykologistudiet omtalte hun kønsfordelingen og sine kvindelige medstuderende med negativt ladede vendinger i stil med følgende uddrag:

Gry: Når jeg nogle gange skulle forklare hvorfor det var sådan lidt blege [kedelige] piger, der var her, så kom jeg til at kalde dem for 'pigerne med perleøringene', og det blev ligesom betegnelsen for dem.

Gry følte sig nødsaget til at legitimere sin egen position på studiet ved at afgrænse sig fra "de andre piger", som hun ligeledes kategoriserer som noget kedeligt, konformt og tilmed karakteriseret uden direkte personlighedstræk, men af en slags dydig nydelighed symboliseret af perleøringene. Et andet eksempel på en legitimeringsstrategi udvises af Thea, der fastslår, at hun ikke er en "pige-pige". Dermed afgrænser hun sig fra det, der traditionelt tilskrives som piget eller feminint, og som i samtale mellem Thea og Rasmus beskrives som "bløde værdier", som fx at være forstående, tilbageholdende, interesseret i følelser og børn. Som forskningsinteresseret psykologistuderende, fortæller Thea hvordan denne afgrænsning også kan virke strategisk:

Thea: (...) når de andre [medstuderende] siger, at de glæder sig til udviklingspsykologi [et fag med fokus på børns udvikling], skal jeg altid sige højt, at det gør jeg i hvert fald ikke! Og at det kommer jeg nok ikke til at interessere mig for overhovedet.

Rasmus: Fordi "fuck børn".

Thea: Fordi jeg gider ikke at være dén kvinde. Men så er der også den anden kvinde på psykologistudiet, som netop er "fuck børn", og gerne vil påtage sig nogle mandlige ting, for at være sådan lidt provokerende (...) fordi det måske virker som om man har større muligheder ved at være den anden slags kvinde. Man kommer ikke hen og skriver en ph.d. fordi man godt kan lide at kilde børn under fødderne.

Her taler Thea ikke om konkrete kvinder på psykologistudiet, men hun spalter kategorien af kvindelige psykologistuderende i to; "dén kvinde" med interesse for børn, og "den anden kvinde", der afgrænser sig fra den førstnævnte kvindetype, og afskriver sig de interesser, som den førstnævnte repræsenterer. Hvis man ifølge Thea vil forske, så har "den anden kvinde", der formår at trække på et udtryks- og handlerepertoire, som typisk tilskrives mandlige aktører, bedre muligheder. Endnu en gang markeres der en afgrænsning til "de andre", og det

åbner op for et spørgsmål om, hvorvidt nogle af de kvindelige psykologistuderende egentlig ville betegne sig selv som værende i kategorien "pige-pige". Hvem er en "12-talspige"? Hvem er "pigerne med perleøringene"? Jeg lavede en efterlysning på tværs af mit empiriske materiale, og tilsyneladende viser det sig at være "alle de andre" og "ingen" på samme tid. Der er ingen, der melder sig frivilligt ind i denne kategorisering, men i stedet lader den til at virke som en *grænsefigur* (Staunæs, 2004): "En ambivalent figur, der er sammensat af organisme og semiotik, af fiktion og fakta, af myte og realitet, der viser hvordan det menneskelige naturlige og normale konstitueres og afgrænses op imod materialitet og diskurs". (Staunæs, 2004, p. 69). Grænsefiguren er eksponent for normativitetens grænser, og den legitime subjektivering foregår med udsigt til grænsefiguren, der rager op som pejlemærke for, hvordan man ikke bør udfolde sig (Staunæs, 2004). Her i kontekst af psykologistudiet eksisterer en grænsefigur, der bl.a. kaldes for "pigerne med perleøringene", og som finder næring i udtrykket "12-talspiger", hvoraf den får kønnet materiale at genkendes på. Kønnets kropslige tydelighed bliver påskud for figurens øvrige egenskaber som kedelig og sårbar, som kvindeligt markerede kroppe må forholde sig til. Bemærk, hvordan Liv, Lærke og Sarah protesterer imod grænsefiguren i følgende udeveksling:

Lærke: Jeg synes bare at vi er så gode, så jeg forstår slet ikke det billede, der er blevet blæst op! Jeg kan virkelig ikke sætte nogle af dem vi har mødt ind i alt det her, ind i dén boks. Jeg synes bare, at det er så unfair.

Liv: Det her med 12-talspige?

Lærke: Ja, og alt der hører til det. De skulle da bare se hvor mega grinern vi er!

Ligeledes siger Thea, at "psykologistuderende ikke er en masse blonde høns eller 12-talspi-

ger, der skal kæmpe mod hinanden, men de er faktisk virkelig seje og sjove!", og selvom Liv, Lærke og Sarah protesterer imod grænsefiguren, og Thea afslører den som fiktiv, så er den stadig virksom gennem behovet for at modsætte sig den. At kunne være "mega grinern" eller sej og sjov bliver vigtigt, fordi det fungerer som en afvisning af grænsefiguren, der implicit indeholder en konvention om, at dygtige kvinder ikke kan have det sjovt eller være sjove. Hvis Thea selv kunne vælge, ville hun helst bare være "en 20-årig dreng, der ryger cigaretter og drikker bajer", og lufter hermed en forestilling om, at det er nemmere at være på studiet, hvis man befinder sig i denne bekymringsløse og uforpligtende position, der forbindes med skæringspunkter til køn, alder og muligvis etnicitet.

Relationer, socialt liv og vejen til instituttet

Det sociale og det faglige fletter sig ind i hinanden på psykologistudiet. Gry siger eksempelvis, at "det betyder meget mere, at du får drukket en øl med nogen, der havde det her fede studiejob. Så kan du høre mere om det, og så forstår du pludselig det her bedre, i stedet for at læse alt på pensum og tage alle de noter". Uformelle stunder med øl eller rygepauser, kan være nyttige sociale genveje til faglige muligheder. Frederik fortæller, hvordan han ryger cigaretter i pauserne sammen med én af sine undervisere for bedre "at kunne fedte sig ind". Det kan nemlig skabe en kontakt, som ellers er sparsom på psykologistudiet, hvor der på hver årgang optages op mod 240 studerende. Forelæsninger holdes for hele årgange, og undervisningsholdene består af op mod 30 studerende. Fuldtidsstuderende på bacheloruddannelsen har 12-16 timers ugentlig undervisning, som består af en kombination af forelæsninger, undervisningshold og øvelsestimer. Studerende har derfor ikke nødvendigvis direkte kontakt med en underviser, og tid til feedback er blevet sparet væk de seneste år.

Derfor kan det være en faglig fordel, hvis man formår at indtage en position, der kan bringe én tættere på sine undervisere, for derigennem at få adgang til faglig vejledning og sparring.

Den generelle afstand mellem de studerende og de ansatte præsenteres i de studerendes læsninger af studiets fysiske udformning. Psykologistudiet på KU er bygningsmæssigt indrettet således, at undervisningen foregår i kommunehospitalets gamle bygninger, som ligger på den ene side af Øster Farimagsgade. På den anden side af denne vej, er Institut for Psykologi placeret i en bygning for sig selv. Institutbygningen, hvor det videnskabelige personale, ledelsen og administrationen har til huse, ligger således afsondret fra der, hvor de studerende typisk befinder sig. Måden, hvorpå denne fysiske indretning bruges, er med til at installere en fordeling af positioner og kategorier. Hører man til på den ene side af vejen, så er man studerende, og hører man til på den anden side af vejen, er man forsker og underviser. Institutet virker ikke tilgængeligt for de studerende, som typisk kun indfinder sig på instituttet, hvis noget er gået galt. Som Line siger “kan man møde studerende på sidste del af kandidaten, der ikke ved hvor instituttet er”, og hvis man skal over på instituttet som studerende, så skal det med Sarahs ord være “virkelig seriøst hvis man skal tage *hele vejen* over på den anden side af Øster Farimagsgade”, og som Julie tilføjer “så er det ofte fordi man har fået en mail om at de vil smide mig ud lige om lidt, eller at de tager min SU”. Line uddyber ved at beskrive, hvordan denne afstand også har effekter på distancen mellem det videnskabelige personale og de studerende: “ledelsen møder altså ikke nogle studerende – de ser ud over et hav af æbler [computere af mærket Apple] og høje knolde [frisure forbundet med især skandinaviske kvinder], og får ikke snakket med folk”, fortsætter Line. Institutbygningen, og dermed instituttet, fremstår ikke som tilgængelig for de studerende. Afstanden fastholder en gensidig distance, hvor man som studerende føler, at

ledelsen kun kender de studerende som stereotyper.

Der er en særlig kategori af psykologistuderende, der har en nemmere adgang til instituttet, og det er instruktorerne. En instruktør er en psykologistuderende, der er ansat til at undervise andre psykologistuderende på metode- og seminarhold. I en instruktørstilling er der gode muligheder for at etablere relationer til medstuderende fra andre årgange, og stillingen inviterer til en mere hjemmevant færden på instituttet og blandt dets øvrige ansatte. Psykologistuderende i instruktørstillinger overskrider den ellers adskilte kategorisering af henholdsvis studerende og undervisere. I fokusgrupperne beskrives instruktorerne, som den type af psykologistuderende, som man ser op til. Gry fortæller, at det virker som om de er “lidt bedre forankret i studiet end man selv eller flertallet er (...) de er lidt *mere* psykologistuderende”. Som instruktør har man en positiv anledning til at krydse Øster Farimagsgade, og med denne adgang til instituttet kan man tappe af den faglige autoritet, som institutbygningen antages at rumme.

Rasmus fremhæver en kønnet tendens i forhold til, hvordan instruktørstillingen befolkes:

Rasmus: Hvis du kigger på [køns]fordelingen af instruktører, den er fucked. Der burde være mange, mange, mange flere kvinder. Det er et godt spørgsmål hvad fanden det handler om. Et slag på tasken, så er det mit indtryk at *sukker* ... så er der forskning på området, og alt det der, og bla bla bla, men jeg tror, at det er det klassiske problem med at mændene går ind, og så siger de: “Jeg kan det hele!” og kvinderne gør det ikke, fordi de tænker: “Jeg må ikke komme til at sige, at jeg kan et eller andet, som jeg ikke kan”.

Thea: Det tror jeg er samme grund til, at de [kvindelige studerende] ikke siger noget i timerne, eller, det er samme årsag til de to ting.

Rasmus: Jamen, det er det. Jeg bliver så vred. Det er så uretfærdigt. Det kan ikke være rigtigt det her. *sukker*. Det kan ikke være rigtigt, at med at fag

med så mange kvinder, at det altid er kvinderne, der bliver forfordelt. Det kan ikke være rigtigt at 80 % af faget bliver forfordelt, det er til grin!

Den kønnede tendens tilskrives en usikkerhed eller forsigtighed blandt de kvindelige studerende, der som sådan ikke afspejler mangel på faglige færdigheder, men snarere en lavere grad af faglig selvtilid, der afholder kvindelige studerende fra at indtage en fremtrædende faglig position på studiet som fx instruktør. Ifølge Thea er det samme underliggende årsag til at kvindelige studerende heller ikke markerer sig ved at tage ordet i undervisningssammenhænge.

Taletid og markeringer

Mens vi ser et videoklip fra studiet, hvor man går ned ad en lang kældergang siger Thea: “Der vil man ikke have sko på, der larmer på sådan en gang”, og Rasmus svarer prompte: “Tværtimod – Jeg kan godt lide at have de her sko på, for der er sådan lidt hæl på, og så er jeg sådan: “dang-dang-dang! Her kommer jeg, mand!”. Denne beskrivelse er en sproglig illustration på en tematik som samtlige fokusgrupper nævner, når jeg spørger om tydelighed af køn psykologistudiet: Køn bliver særligt tydeligt på psykologistudiet i forhold til hvem, der siger noget i undervisningssammenhænge, markerer sig på tværs af årgangene og “fylder” på psykologistudiet. Jeg lader Bushra uddybe her:

Bushra: Jeg synes generelt fra starten af, at det har været meget tydeligt til forelæsning og til undervisning, hvem det er, der tager plads, og hvem det er, der taler og siger noget, og hvem der ikke gør. Så selvom fordelingen til mange forelæsninger har været sådan nærmest 85/15, så er det typisk få personer, som jeg har læst som mænd, som har talt mest.

De kvindelige studerende fylder ikke i undervisningsmæssige sammenhænge i en grad, der svarer til studiets kønsfordeling. Gry kan endvidere fortælle, at der er kvindelige studerende,

som hun ikke kender stemmen på, selvom de næsten har været på samme undervisningshold i tre år. Når mandlige psykologistuderende fylder forholdsvis mere på studiet, er det ikke, fordi det er nemmere at gøre sig bemærket, bare fordi man stikker ud fra mængden, hvilket Bushra bekræfter: “Jeg stikker bl.a. ud, fordi jeg er en brun kvinde, men det gør aldrig, at jeg føler, at nu tager jeg bare scenen og siger noget. Det gør lige det omvendte”.

Søren befinder sig på den sidste del af kandidatuddannelsen, og han har altid været “sådan én der talte vildt meget i undervisningen”. Det var først, da han startede på kandidatuddannelsen, at han begyndte at overveje, at det kunne være et problem, at han talte så meget i timerne. Han forklarer, at det kan være svært at føle, at man direkte tager ordet fra andre, når det er en etableret praksis, at man rækker hånden op inden man siger noget. Som han siger: “Jeg synes underviseren er i sin gode ret til ligesom at sige, at nu skal vi lige høre fra nogle andre”. Her tilføjer Søren, at det i særdeleshed er svært, at føle at man tager ordet fra andre, når man ikke ligefrem oplever at der “er en skov af hænder”, der indikerer, at andre gerne vil sige noget. Senere på studiet er Søren blevet opmærksom på, “at der er nogle, der er meget dominerende, og kan opleves som nogle, der snakker rigtig godt, og det kan afholde andre fra at turde at række hånden op, fordi de tænker: Så godt snakker jeg ikke”. Intentionelt gives ordet frit til alle, men effekten bliver et krav om at tilkendegive en ekstraordinær berettigelse til at tage ordet. Der er nogle, der besidder “en akademisk fingerspitzgefühl”, som Søren kalder det, eller, ifølge Bushra, en særlig “akademikermåde” at være på, som aflæses og fremføres som iboende og nedarvet. Mandlige studerende inviteres måske nemmere til at optræde i denne position via kulturelle associationer, idet forestillingen om et iboende, intellektuelt talent i højere grad forbindes med mænd end kvinder i akademiske sammenhænge (Leslie, Cimpian,

Meyer & Freeland, 2015). Dette betyder ikke, at alle mandlige psykologistuderende benytter sig af denne invitation, og kvindelige psykologistuderende ikke byder ind på taletiden, men måske snarere, at det foregår på forskellige præmisser. Både Gry og Frederik fortæller, at de taler meget i undervisningen, men det er Gry, som ofte sidder tilbage med dårlig samvittighed over at have taget ordet. Her håndteres det anderledes af Frederik, der “aldrig føler at folk har skulet” til ham, selvom han i alle fag ofte har sagt meget – også selvom han måske ikke har “været helt inde i stoffet”. Nogle gange får han at vide fra sine medstuderende, at han snakker meget, hvortil Gry indskyder: “Men du er også en mand” hvortil Frederik svarer: “Ja. Jeg kan afværge med et smil og sige: Ja, det ved jeg godt. Det er sådan jeg er”, hvormed han finder legitimitet i sin opførsel ved at henføre den som en naturlig og iboende egenskab.

Selvom de mandlige studerende udgør en kønsminoritet på psykologistudiet kan de mere bekvemt markere sig, tage ordet, dominere taletiden og positionere sig som akademisk kompetente. Som Faber (2004) ligeledes viser i sin undersøgelse af henholdsvis sygeplejersker og politibetjente, dikteres normer af andet end antalsforhold. Der kan være stor forskel på, hvordan man markeres som minoritet, alt efter hvilket køn man udtrykker, og i Fabers undersøgelse (2004) er kvindelige politibetjente påpasselige med at skille sig ud, fordi synlig kvindelighed forbindes med “ikke-faglighed”. Derimod trives mandlige sygeplejersker i højere grad med en opmærksomhed på deres køn, fordi træk, der genkendes som mandlige, tilskriver dem lederskab, autoritet og faglig ekspertise (Faber, 2004). Ifølge Frederik virker kønsfordelingen på psykologistudiet som en “mærkelig hæmsko for jer, kvinder, og en superkatapult for os, fyre”, og beskriver hvordan man som mandlig studerende nemmere kan gøre sig bemærket på positiv vis, hvilket giver lettere adgang til en instruktorstilling,

studierelevante jobs eller forskningsprojekter. Der figurerer ikke et negativt rammesættende billede af en “12-talsdreng”, som den mandlige studerende skal forsvare sig imod, når han deltager i akademiske sammenhænge.

Kønsfordelingen og seksualiseringer

I samtaler om psykologistudiets kønsfordeling bliver denne hurtigt talt og læst ind i sandsynlighederne for heteroseksuelle scoremuligheder. Line fortæller om sin ven, der for nyligt nævnte, at “han var single og gerne ville finde en pige, men at det jo ikke er noget problem her!”. Når vi taler om scoremulighederne på studiet, bliver de kun italesat som et forhold mellem mandlige og kvindelige studerende, og som en heteronormativ selvfølgelighed. Seksualiseringen af kønsfordelingen sker efter forskrifterne for den heteroseksuelle matrice, hvor normen foreskriver, at det biologiske køn følger det sociale køn, med en seksuel praksis der stemmer overens med en begærsretning for det modsatte køn (Butler, 1990). Når Rasmus som mandlig studerende bliver konfronteret med kønsfordelingen på psykologistudiet af folk, han møder uden for studiet, så føler han, at han bliver presset ind mellem to forskellige positioner. I den ene position skal han foregive at være en “brotvende, heteroseksuel jubelidiot, som er pisseuinteressant” hvor psykologistudiet er “et slaraffenland fyldt med piger man kan boltre sig i”, og dén type gider han ikke at blive sat i bås som. Den alternative position er for Rasmus at blive læst som homoseksuel, hvilket heller ikke passer ham, og han forklarer: “Der er et eller andet med at blive reduceret til at være et udtryk for sit køn, som kan være pisseprovokerende. Også som en mand.”

Når snakken falder på festerne på psykologistudiet, er det særligt her, at mange af deltagerne i grupperne tænker over kønsfordelingen. Det er for Liv det eneste tidspunkt, hun tænker, at “det kunne være meget fedt, hvis der var nogle drenge”. Men det løser sig som

regel, når alle de økonomistuderende kommer “væltende til vores fester”, siger hun. Som “en af drengene” har Rasmus altid hadet “de dér fucking økonomer”. Han fortæller, hvordan “ham og drengene” havde det med, at økonomerne kom til psykologifesterne:

Rasmus: Så de skal ikke komme her og være nederen over for vores kvinder, og de skal i hvert fald ikke prøve at kysse med vores kvinder, når de [økonomistuderende] nu er nederen ... Det var nærmest sådan en paternalisme bundet ind i den dér klassiske bløde sexismen med at “det er vores kvinder – det er vores jagtmarker”.

På tværs af fokusgrupperne er der enighed om, at sexismen vanskeligt kan eksistere på psykologistudiet, når studiet udgøres af 80 % kvindelige studerende. I Rasmus’ ovenstående refleksioner skelnes der mellem, hvordan man gør “mand” som henholdsvis psykologistuderende og økonomistuderende. Den mandlige økonomistuderende bliver talt frem som repræsentant for et konservativt mandligt kønsudtryk, der, som Thea tilføjer, “kommer med alle sine penge og sin blazer og sit slips”. Dette står i modsætning til den mandlige psykologistuderende, der repræsenterer en “wokeness”³. På trods af denne “wokeness”, kommer Rasmus og “drengene” på paradoksalt vis til at reproducere et sexistisk mønster i deres afgrænsning over for økonomernes måde at gøre mand på. Som mandlig psykologistuderende foreligger der et vanskeligt forhandlingsarbejde forbundet med at kunne udtrykke en anderledes og nuanceret slags maskulinitet, som i almindelighed befinder sig godt på psykologistudiet, men som møder modsætningsfulde fronter, når fx Rasmus bliver sat over for de økonomistuderendes måde at gøre maskulinitet på. Rasmus fortæller også om, hvordan de “dren-

gefællesskaber” som han indgår i, kan udgøre et metaforisk rum, hvor man kan få lov til at være “rigtige mænd sammen”, og hvor der kan gå “locker room talk i det med drengene”. Udtrykket “locker room talk” bliver her et udtryk for samtaler, der ikke egner sig til at blive afholdt hvor som helst i offentligheden, men som bedst udspiller sig i omklædningsrum, der som regel er kønsopdelte og med en tættere kropslig intimsfære. “The locker room”, som Rasmus taler om, er et sted hvor man kan få afløb for “sin hyggesexisme, sine frustrationer og aggressioner (...) for den måde at gøre maskulinitet på findes jo stadig”, forklarer Rasmus, og “den kan også stadig være sjov”. Som mandlig psykologistuderende kan man derfor forlade sig på et konservativt, traditionelt maskulinitetsudtryk, fordi det ifølge Rasmus kan være “pisseskægt” eller fordi “man ikke orker at fortælle enhver idiot på en bar, at han er en sexistisk støtter”.

Seksualisering sker ydermere gennem tøj som social og diskursiv praksis. Tøj bærer historiske inskriptioner med sig, og i kombination med kvindekroppen har tøj ofte været genstand for diskussioner af seksuel og moralsk karakter (Staunæs, 2004). Til fokusgruppeinterviewet har Thea valgt at tage et billede med fra en af de første fester på studiet; en temafest, hvor hun skulle klæde sig ud som én fra 00’erne. Hun flettede sit hår, tog et tykt lag af make-up på, og iklædte sig lavtaljede bukser, hvor man kunne se hendes g-streng stikke op over buksekanten. Thea forklarer, at det var med en ironisk distance, at hun “klædte sig sexet og dullede sig op på dén måde”, og hun synes det var sjovt at iagttage folks reaktioner, mens hun handlede ind i Fakta på vej til festen iført denne udklædning:

Thea: Det var ikke fordi jeg følte mig sexet som sådan (...) men jeg kunne godt lide at støde lidt til folk, og indeni have en bevidsthed om, at hey, jeg er lige startet på et virkelig sejt studie, og jeg

3 “Wokeness”: Betegnelse brugt i samtalen mellem Thea og Rasmus, og her forstået som en tillært bevidsthed omkring sociale og politiske problematikker relateret til fx etnicitet, køn og seksualitet.

er ikke sådan en dum dulle, som folk måske tror jeg er lige nu.

Med sin udklædning kommer Thea til at ligne Søndergaards beskrivelser af Susanne (1994), der bevirker en ubestemmelig uro på sit studie, fordi hun er nedringet, kortskørtet og højhælet. Hendes medstuderende er i "tvivl om hvorvidt hun er klædt på, klædt ud eller klædt af" (1994, p. 41), og hendes påklædning virker som et fejlцитат mellem henvisningssammenhængen for hendes kropstegn, kompetencer og hendes fysiske fremførelse. Diskursen lyder således, at "(...) 'duller man sig op' må man være parat til at modsige forventninger om lav kompetence og relativt fravær af intelligens" (Søndergaard 1994, p. 57), og når vi lytter til Theas fortælling, lader det til, at dette stadig er gældende her 25 år senere. Derfor bruger Thea kun det sexede tøj og make-up som en udklædning, og ikke som en hverdagspraksis på studiet.

Seksualiserede betydninger er ikke kun aktuelle til festerne. De har også en virkning i undervisningssituationer, og det er problematisk, fordi seksualisering kan virke som en eksklusionsmekanisme i akademiske sammenhænge (Hasse, 2003). Det har Thea også et eksempel på. Hun fortæller om en underviser, "der godt kan lide at favorisere lidt blandt sine studerende", hvilket betyder, at underviseren næsten altid udpeger Thea og Niklas, én af hendes medstuderende, til at sige noget i undervisningen. "Jeg tror også godt, at han kan lide at flirte lidt med sine elever, men jeg synes det er helt i orden – der er ikke noget grænseoverskridende i det", understreger Thea. Problemet er for Thea, at hun føler sig skyldig over at blive favoriseret på denne måde, fordi hun oplever en mistanke fra de andre på holdet. En mistanke, der går på, at Thea har lagt an på underviseren, og at det er den virkelige årsag til, at hun bliver favoriseret:

Thea: (...) med det samme kom der et eller andet med, at der var nogle seksuelle undertoner (...) og så følte jeg et enormt behov for at forklare over for

dem, at det ikke var noget jeg ville (...). Det kan godt være, at jeg hele tiden havde hånden op, men jeg var ligeglad. Jeg synes også han skulle give ordet til de andre, for jeg synes også, at det var pinligt, at det altid var mig, der skulle sige noget.

Underviserens favorisering virker som et tilbud om en synliggørelse af Thea, der tillægger hende en form for værdi, som hendes medstuderende læser som en seksuel værdi og ikke en faglig værdi. Thea bliver positioneret som én, der får opmærksomhed af seksuelle og ikke faglige årsager, og finder det vanskeligt at forhandle sig ud af denne position. Det kan være svært at konfrontere en autoritet som sin underviser i forhold til dennes adfærd, og hvis hun gør, så føler hun, at hun udleverer sine medstuderende, hvilket hænger sammen med, at hun ikke helt ved, hvad hun skal konfrontere ham med, når hun egentlig ikke selv har noget imod hans undervisningsstil, men snarere de effekter, den afleder. Theas strategi bliver i stedet at afholde sig fra at opsøge underviseren på egen hånd i pauserne for at få afklaret faglige spørgsmål, hvilket hun ellers gjorde førhen. Hendes krop og hendes køn kommer i vejen:

Thea: Dét, jeg ikke følte jeg kunne mere, det var at gå hen og spørge ind til noget, for jeg synes han var en vildt fed underviser, og jeg følte også, at han udfordrede mig, og jeg havde lyst til at spørge om en masse ting, men det følte jeg ikke, at jeg kunne. Jeg kunne ikke stå deroppe ved katederet og stå foroverbøjjet og spørge: Hvad står der i den der tekst? For så ville de andre 100 % tænke at det er fordi jeg er ude på noget.

Thea bliver nødsaget til at gøre sig visse anstrengelser og begrænsninger, som Niklas, underviserens anden favorit, ikke er nødsaget til at forholde sig til – også selvom Niklas' relation til underviseren viser sig at være langt mere personlig, idet "de er venner på sociale medier" og "tager i byen sammen", som Thea forklarer. Hun viser hermed hvordan seksualisering rummer en logik, der regulerer og begrænser den

kvindelige psykologistuderende på en anden måde end den mandlige psykologistuderende.

Bevægelser ud i fremtiden

Efter samtalerne i fokusgrupperne om emner, der relaterer sig til planer, håb og muligheder for fremtiden, er der særligt ét billede, der har bidt sig fast. Det tegnes ud fra Lærkes fortælling, der handler om en kvindelig bekendt, der cykler hjem på sin racercykel iført *pencil skirt*. Et pencil skirt er en nederdel, der er navngivet efter et lige og tætsiddende snit. På wikipedia kan man finde følgende beskrivelse af, hvordan det er at have et pencil skirt på:

The pencil skirt feels different from looser skirts, and impacts the wearer's movements and posture. Walking needs to be done in short strides, and entering and leaving a car gracefully takes practice. When sitting, the legs need to be close together. Activities such as climbing ladders and riding bicycles can be very difficult in a pencil skirt (Pencil skirt, 2019)

Et pencil skirt begrænser kroppens bevægelsesformer og tillader ingen vilde bevægelser, såsom løb, klatring og cykling. Ud fra ovenstående beskrivelse, kan man nærmest sige, at et pencil skirt er skræddersyet til fastholde en krop i traditionelle kvindelige dyder. Det er derfor ikke mærkeligt, at Lærkes veninde efter sin cykeltur stolt proklamerer, at hun, trods sin beklædning, overhalede de øvrige cyklister på cykelstien, og dernæst siger: "Så kan mændene lige se, at jeg sgu godt kan træde i pedalerne selvom jeg har en nederdel på!". Et pencil skirts kvindelige konnotationer, og alle dets indbyggede begrænsninger for bevægelse, kan i kombination med mestring af hurtig kørsel på racercykel bruges offensivt som magtdemonstration. Det er en stærk oppositionsposition, som – måske på overraskende vis – kan virke indbydende at indtage på tværs af køn. Der er fx Rasmus, der omkring sin studiestart godt kunne lide at lege og provokere med sin påklædning ved bl.a. at bære meget stramme

jeans. Han husker især, hvordan han gik rundt og sagde til sine kvindelige medstuderende: "Jeg har strammere jeans på end hvad du nogensinde har haft", og det var noget, som han var meget stolt af. At kunne brillere på trods af begrænset bevægelighed, at kunne overhale i pencil skirt, kræver dog både ressourcer og træning, og viser i metaforisk forstand de forhandlingsbetingelser, som særligt de kvindelige deltagere taler frem, når snakken falder på deres muligheder for fremtiden.

Når Liv, Lærke og Sarah taler om en potential karriere inden for academia, lufter de deres tvivl om hvorvidt, det overhovedet er en sandsynlig vej for dem at gå. "Når vi er til forelæsningserne, så er det mange mænd, der står og fortæller os kloge ting", siger Liv, og i en fælles indsats lykkedes det disse tre deltagere i fokusgruppen at komme i tanke om i alt to kvindelige forelæsere, som de har haft på studiet indtil videre. Den ene forelæser "stod dér helt højgravid og holdte forelæsninger langt ind i graviditeten", fortæller Liv, hvilket fik hende til at tænke: "Shit mand, hvis jeg skal være en kvinde og nå dertil, skal jeg så virkelig være *power woman* i samme grad som hende?". I denne samtale åbnes der for en vigtig pointe omkring repræsentation. Det kan være inspirerende med stærke forbilleder, som man kan se op til, men den tilstrækkelige repræsentation indebærer, at der findes repræsentanter man kan se sig selv i. Nogle repræsentanter, der også kan repræsentere det gennemsnitlige, så repræsentationen virker som en realistisk invitation til det akademiske karrierefelt. Sarah ser, som nævnt i introduktionen, den gennemsnitlige forelæser som en "50+, en ældre herre, en professor". Det er dette gennemsnit, som skal udvides for at kvindelige forelæsere og forbilleder ikke virker så exceptionelle, i ordets dobbelte forstand som både usædvanligt dygtige og som undtagelser.

Diskussion: Dominerende normativiteter og positioneringsmuligheder

Gennem de empiriske tilstandsbilleder i de foregående afsnit har jeg beskrevet, hvordan køn kommer til udtryk og forhandles gennem diskursive og materielle praksisser på psykologistudiet. "Pigerne med perleøringene" udpeges til en grænsefigur, og fremkalder en formulering af ikke-kvindelighed som normativ retningslinje for "den rigtige og akademisk kompetente psykologistuderende". Grænsefiguren hverver primært kvindeligt markerede studerende, der må forsvare sig mod at blive fællesgjort med figuren, for ikke at blive modsagt i deres fremvisning af akademiske kompetencer. Med et mandligt kropstegn kan man knyttes til kulturelle associationer, der forbindes med en efterstræbelsesværdig form for akademisk talent. Til gengæld kræver det nye og nuancerede forhandlinger om maskulinitet, når mandlige studerende legitimerer deres position på et studium med så stor en overvægt af kvindelige studerende. Denne legitimering har dog seksualitet, og ikke akademiske kompetencer, som primært omdrejningspunkt.

Når den "rigtige" måde at fremføre "akademisk kompetence" på konnoteres som mandligt, er det ikke ensbetydende med, at kvindelige studerende ikke kan få adgang til samme muligheder som deres mandlige medstuderende, for konnotationen fungerer relativt selvstændiggjort fra kropstegn. Kvindelige studerende kan benytte sig af de samme associationer, men på andre betingelser, der stiller krav til hvordan de ellers fremfører kvindelighed i forhold til andre tematikker og kontekster. Grænsefiguren vidner derfor om at in- og eksklusion i en given kultur ikke nødvendigvis er absolut, men også fungerer som graduerede tendenser, der medfører komplekse udviklingsopgaver, for dem, der indgår i kulturen (Søndergaard, 1994). De kønnede betydninger, der optræder i diskursive og materielle praksisser på psykologistudiet, medfører ikke nødvendigvis direkte eksklusion, men at

virksomheder, interesser og associationer, der traditionelt set tilskrives som kvindelige, får status som underordnet, hvilket medfører et større pres for legitimering.

Såfremt betingelserne virker til ens fordel, kan man på bekvem vis indtage en *vedligeholdende subjektposition*. Studerende, der hverken umiddelbart eller gnidningsfrit besidder de nødvendige kulturelle ressourcer, kan også indtage en vedligeholdende subjektposition. Men det sker dog på mere ubekvem vis gennem en personliggørelse af betingelsernes konfliktfulde præmisser, som kan medføre, at man afholder sig fra at deltage aktivt i undervisningssammenhænge eller søge en instruktorstilling, ud fra en overbevisning om, at man nok bare ikke passer ind eller er god nok. De vedligeholdende subjektpositioner både understøtter og understøttes af antagelsen om, at studiekulturen fungerer efter neutrale principper, eller, i bedste fald, retfærdige principper, der betyder, at alle har lige adgang til læring og faglig udvikling, når de først er blevet optaget på studiet.

Studerende, der ønsker at fremme deres eget inkluderingspotentiale i de nuværende dominerende praksisser, kan foretage mere eller mindre bevidst strategiske afgrænsninger til kvindelige konnotationer: gennem nedtonet påklædningspraksis eller afstandstagen fra "de andre kvinder", interessen for børn eller omsorgsrelaterede fag. Med disse bestræbelser, som styrker de dominerende praksisser, indtager den studerende en *forstærkende subjektposition*. Når en kvindelig studerende distancerer sig fra "de andre kvinder", for at legitimere sig som en "rigtig og akademisk kompetent psykologistuderende", forstærkes eksklusionen af det, der genkendes som kvindeligt. For den enkelte kvindelige studerende kan det medføre en bedre udsigt til akademiske muligheder, men formentligt ikke uden, at det virker konfliktfyldt på andre parametre for hende. Eksempelvis lykkes Thea langt hen ad vejen med at positionere sig som en forskningsinte-

resseret og akademisk kompetent studerende, men bliver mistænkeliggjort ud fra kropstegn og formodet seksualitet, hvorefter hun må nedtone sin deltagelse i undervisningssammenhænge. En mandlig psykologistuderende kan bruge seksualiseringen af kønsfordelingen og dens heteronormative selvfølgelighed som en balanceringsstrategi til at legitimere sin tilstedeværelse på et studie, som er numerisk domineret af kvindelige studerende. Denne legitimeringsstrategi har potentielle ekskluderende effekter i det omfang, at seksualisering modsiger intelligent virksomhed, og at det primært er den kvindeligt markerede krop og påklædningspraksis, der eksplicit seksualiseres, og som følge heraf må modereres for at udstråle akademisk kompetence.

En form for *provokerende subjektposition* kan indtages ved at bryde med forventninger til køn og bestemte måder at arbejde på eller bestemte fag at arbejde inden for. Det kan være en insisteren på, at kvindelighed eller feminine temaer ikke står som modsætning til prestigefyldte projekter inden for academia – eller at en psykologistuderende ikke ensidigt skal passe ind i billedet af en forstående, rolig og empatisk kvinde. Den repræsentative kraft, der ligger i denne form for subjektposition, kan både virke tiltalende og afskrækkende, da den kræver ekstraordinære anstrengelser. At forvalte denne position succesfyldt kræver, at man kan fremføre akademisk selvtillid, ressourcer og kompetencer på en overbevisende måde, for ellers risikerer man at bekræfte det, man søger at ophæve. For nogle studerende vil et forsøg på at indtage en provokerende subjektposition medføre, at de bliver *besværliggjorte* (Wetherell, 1998) eller *upassende* (Haraway, 1992) ved at være for meget eller for lidt. At indtage en provokerende subjektposition virker måske derfor mere umiddelbart tilgængeligt for de studerende, der befinder sig længere henne på studiet, hvor nyere studerende møder kønnede betingelser ved at håndtere dem individuelt frem for at kritisere

eller modsige sig dem. Jo bedre integreret man er i psykologistudiet, des bedre er man i stand til at udfordre de kønnede betingelser knyttet til akademisk tilblivelse. Træk og interesser, der genkendes som kvindelige, anerkendes i akademiske kontekster, såfremt den studerende ellers besidder en akademisk overlegenhed og optræder offensivt. Udfordringen af de kønnede betingelser kommer derfor fra personer, der i forvejen bedst kan tilpasse sig den akademiske organisation.

Mellem udvalget af mulige subjektpositioner

Davies (2000) bruger fortællingen om "The Paper Bag Princess" til at undersøge, hvor standhaftigt kønnede betydninger ligger binært organiseret blandt børn allerede før de begynder i skole. Fortællingen handler om prinsessen Elizabeth, som skal giftes med prinsen Ronald. En dag dukker en drage op, som brænder Elizabeths tøj og slot af, og flyver afsted med Ronald. Elizabeth bliver vred, og finder en papirpose at iklæde sig for at følge efter dragen. Hun narrer dragen, og skal til at frelse Ronald. Men Ronald protesterer, for han vil ikke reddes af en prinsesse indsmurt i sod og en gammel papirpose, og giver derfor Elizabeth besked på at komme igen, når hun er en *rigtig* prinsesse. Forbløffet, men fattet svarer Elizabeth: "Ronald, dit tøj er virkelig fint, men du er en stodder", hvorefter Elizabeth drager bort udi solnedgangen. Protagonisten Elizabeth nægter at indordne sig den dominerende diskurs om, at prinsen på den hvide hest baner vejen til evig lykke, men når Davies (2000) præsenterer denne fortælling for børnene i sin undersøgelse, fortolker de Elizabeth som en ikke-ægte prinsesse, og som en ringere variation over en velkendt fortælling. Man kan insistere på at positionere sig anderledes, man kan flygte fra de forskellige subjektpositioner, der stilles til rådighed, men forandringspotentialer, der forskyder fortolkningen af Elizabeth som mislykket prinsesse

til en heltmodig protagonist, må nødvendigvis være en kollektiv bestræbelse på at formulere, forstå og anvende nye fortællinger.

Når repræsentanter for ledelsen for Institut for Psykologi på KU i den offentlige debat anvender en argumentation, der rammesætter kvindelige studerendes kompetencer negativt, med henblik på at ligestille den skæve kønsfordeling blandt psykologistuderende, så er de med til at fastholde de mulige subjekt-positioner på studiet i reproduktion af den kulturelle logik, der aktuelt konstituerer kønnede betydninger for akademisk virksomhed og forestillinger om prestige. Betydninger, der udveksles i komplekst samspil omkring kategorier, relationer, seksualiseringer, taletid og tænkte fremtidsmuligheder. Som fremført af Hasse (2003) behøver der ikke at være tale om eksplicit diskrimination, før specifikke aktører fravælger at forfølge en akademisk karriere inden for et givent fag. Eksklusion foregår også mere eller mindre implicit gennem ophobninger af erfaringer med at blive evalueret som fagligt underordnet på baggrund af kropstegn ud fra de gældende kulturelle logikker.

I denne artikel har jeg bl.a. brugt grænsefiguren som et analytisk redskab til at synliggøre, hvilke kategorier af studerende, der installeres som centrale, og hvilke der skubbes ud som perifere og relativt irrelevante i den akademiske kultur knyttet til psykologistudiet. Men som formuleret af Staunæs (2004) kan en grænsefigur sige noget om både “det Første, det Andet og et måske muligt Tredje” (p. 354). Måske gemmer “Pigerne med perleøreringene” således på en succeshistorie om, hvordan medlemmer af en kategori, der gennem historien har oplevet diskrimination, på relativt kort tid, under rette omstændigheder, har kunne indfinde sig på uddannelsesinstitutioner, der tidligere formelt udelukkede dem, og med flid, indfri gode resultater, hvormed de kan installere prestige i et fag, der dyrker interessen for mennesker og omsorg. I et *muligt Tredje* kan vi måske finde en bedre fortælling, der åbner og

indvarsler øget diversitet og demokratisering af uddannelse og forskning.

Refleksionsbidrag

Denne undersøgelse skal ikke læses som den eneste fortælling om køn på psykologistudiet ved Københavns Universitet. Den fremføres med et håb om at kunne være én fortælling ud af snart mange. Det er en eksplorativ og forholdsvis bredt anlagt undersøgelse, som kalder på videregående undersøgelser af, hvad flerheder af sociale kategorier betyder for akademiske tilblivelsesprocesser. Hvordan gennemskærer fx etnicitet køns-kategorien i forhold til det sociale liv “når man helst bare gerne vil være en [hvid] 20-årig dreng, der ryger cigaretter og drikker bajer”? Hvad med alder? Hvorledes er betingelserne for at markere sig og tage ordet, når man kommer fra et ikke-akademisk hjem? Og hvad betyder homoseksualitet i et “mandligt, heteroseksuelt slaraffenland”? For nu, har denne undersøgelse belyst, at selv på et studie med 80 % kvindelige studerende, bliver det kvindelige afgrænset som en modsætning til den rigtige og kompetente studerende. Det trækker lange skygger for ligestillingen i academia, når det, der genkendes som kvindeligt fastholdes som kulturelt uforståeligt, og når det er vanskeligt at finde legitime nuanceringer af det, der genkendes som mandligt.

Det er nødvendigt at adressere diversitet i forhold til tal og fordelinger, men det er ikke tilstrækkeligt. Vi bliver nødt til at inspicere den kultur, som diversiteten ønskes integreret i, ellers opstår der en risiko for, at diversitet bruges som teknik til ikke at forholde sig til uligheder (Ahmed, 2017). Hvis man er blind over for de in- og ekskluderende processer som studerende bliver til i og genskaber på daglig basis, så risikerer man, at diversitetsskabende tiltag er med til at fastholde uligheder andre steder og længere fremme i systemet, som det fx kommer til udtryk i den skæve kønsfordeling længere oppe af den akademiske rangstige. Der findes vigtig

viden i *hverdagsnære, kropsligt forankrede erfaringer* blandt studerende, som kan give indblik i de subtile positioneringsprocesser, der medvirker kønsskævheder i academia. Lad dette være en kritisk kommentar til en ledelses begrænsede udsyn til betingelserne for diversitet på psykologistudiet. Men mest af alt: En invitation til nye samtaler og fortællinger, der inkluderer erfaringsgrundlag fra mennesker, der ikke umiddelbart kan tilpasse sig betingelserne for en position i toppen.

Referencer

- Ahmed, S. (2017). *Living a Feminists Life*. Durham and London: Duke University Press
- Bildstedfelt, C. (2019). *Køn og akademiske tilblivelsesprocesser på psykologistudiet ved Københavns Universitet*. Specialeafhandling, Institut for Psykologi, Københavns Universitet
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London: Routledge
- Butler, J. (1993). *Bodies That Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*. London: Routledge
- Davies, B. (2000). *A Body of Writing 1990-1999*. AltaMira Press, a Division of Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Davies, B. & Gannon, S. (2006). *Doing collective biography. Investigating the production of subjectivity*. Open University Press.
- Davies, B. & Harré, R. (2014). *Positionering: diskursiv produktion af selver*. Forlaget Mindspace, København.
- Eriksen, M. (2018). *Eliteuddannelser er lig kvindeuddannelser*. Dansk Erhverv. Retrieved September 4, 2019 from <https://www.danskerhverv.dk/siteassets/mediafolder/downloads/analysenotater-2018/52-eliteuddannelser-er-kvindeuddannelser.pdf>
- Faber, S.T. (2004). Kønsmæssige minoriteter. Når mænd bliver sygeplejerske og kvinder bliver politibetjente. *Kvinder, køn & forskning*, 4, pp. 64-74
- Hansen, K.R. & Blom, J.N. (2017). 12-talspigerne i medierne – Rammesætning af og stereotypificering af højtpresterende piger og kvinder i det danske uddannelsessystem. *MedieKultur – Journal of Media and Communication Research*, 63, pp. 102-127
- Hasse, C. (2003). Kropstegns betydning i uddannelseskulturer. In: Højgaard, L & Søndergaard, D.M. (Eds.), *Akademisk tilblivelse – Akademia og dens kønnede befolkning*. Akademisk forlag.
- Haug, F. (n.d.). *Memory-work as a Method of Social Science Research: A Detailed Rendering of Memory-Work Method*. Retrieved September 4, 2019 from <http://www.friggahaug.inkrit.de/documents/memorywork-researchguidei7.pdf>
- Haug, F. et. al. (1987). *Female Sexualisation: a collective work of memory*. London: Verso.
- Haraway, D. (1992): The Promises of Monsters: A Regenerativ Politics for inappropriate/d others. In: Grossberg, L., Nelson, C. & Treichler, P.A. (Eds.), *Cultural Studies*. Routledge. New York and London.
- Henningsen, I. (2003). Modselektion eller efterslæb. In: Højgaard, L & Søndergaard, D.M. (Eds.). *Akademisk tilblivelse – Akademia og dens kønnede befolkning*. Akademisk forlag.
- Højgaard, L. (2010). Kan man interviewe sig til viden – om køn? *Dansk sociologi* (21) 1, pp. 9-25
- Højgaard, L. & Søndergaard, D.M. (2002). Perspektiver på kønsskævheden i forskningen og på de højere uddannelse – Nogle resultater fra projekterne under forskningsprogrammet: Kønsbarrierer i de højere uddannelse og forskningen. Arbejdsrapport nr. 14, *Køn i den akademiske organisation*. Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Højgaard, L. & Søndergaard, D.M. (2003). Akademisk tilblivelse. In: Højgaard, L & Søndergaard, D.M. (Eds.). *Akademisk tilblivelse – Akademia og dens kønnede befolkning*. Akademisk forlag.
- Kyllingsbæk, S., Bechmann Jensen, T. & De Neergaard, A. (2018, July 26). *Tre KU-ansatte: De psykologistuderende er for unge, for velstillede og der er for mange kvinder*. Politiken, retrieved September 4, 2019 from <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art6640512/De-psykologistuderende-er-for-unge-for-velstillede-og-der-er-for-mange-kvinder>
- Leslie, S., Cimpian, A., Meyer, M. & Freeland, E. (2015). Expectations of brilliance underlie gender distributions across academic disciplines. *Science*, (347) 6219, pp. 262- 265
- Pencil skirt (2019). In Wikipedia. Retrieved August 29, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/Pencil_skirt

- Rosenbeck, B. (2014). *Har videnskaben køn? Kvinder i forskning*. København: Museum Tusulanums Forlag
- Staunæs, D. (2004). *Køn, etnicitet og skoleliv*. Forlaget Samfundslitteratur
- Søndergaard, D.M. (1994). Køn som metaprincip. *Kvinder, køn og forskning* (3), pp. 41- 61
- Søndergaard, D.M. (1996). *Tegnet på kroppen*. København: Museum Tusulanums Forlag
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2019): *Videnskabeligt personale på universiteterne 2017*. Styrelsen for forskning og uddannelse. Retrieved January 29, 2020 from <https://ufm.dk/forskning-og-innovation/statistik-og-analyser/forskere-ved-universiteterne/det-videnskabelige-personale-2017.pdf>
- Wetherell, M. (1998). Positioning and interpretative repertoires. Conversation analysis and post-structuralism in dialogue. *Discourse and Society*, 9 (3) pp. 387-412